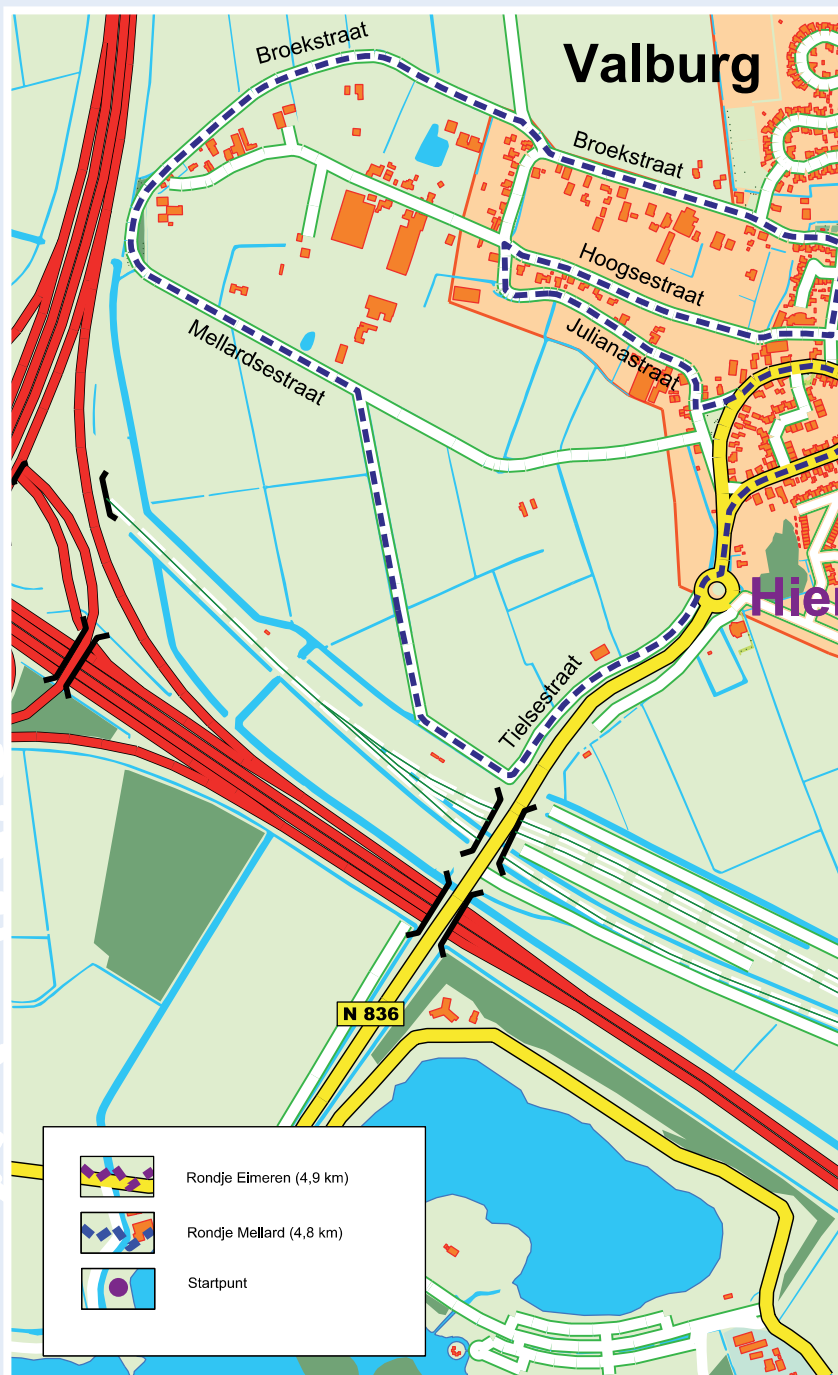

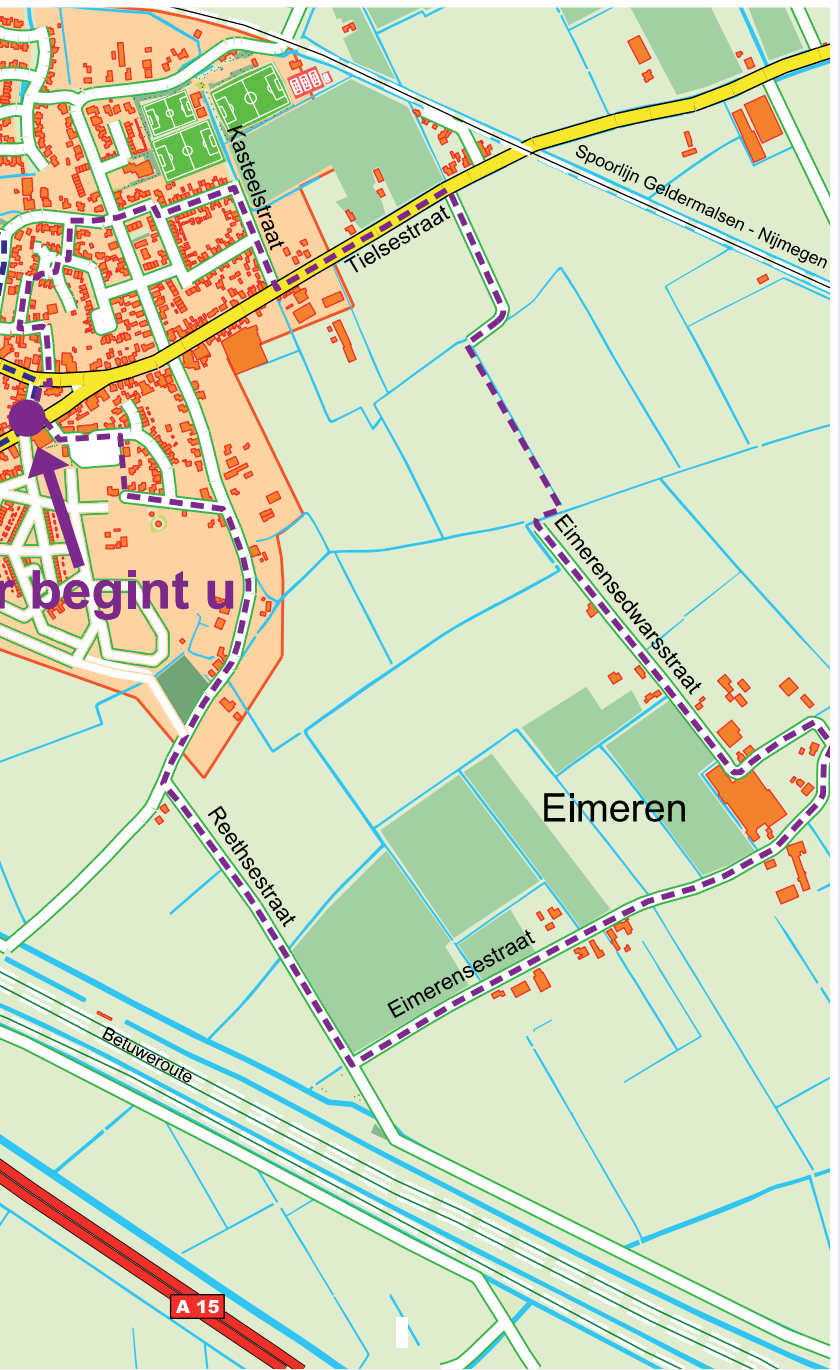
Rondje Valburg

Twee wandelingen:
De Mellard
Eimeren

Wandelkaart

Welkom

Welkom in Valburg, waar de gemeente Overbetuwe samen met de dorpsraad Valburg twee wandelroutes heeft aangelegd in en rondom het dorp.

Rondje De Mellard 4,8 kilometer

Rondje Eimeren 4,9 kilometer

Het beginpunt van beide routes is de Hervormde kerk in het centrum van Valburg. Op de wandelkaart ziet u hoe de routes door het gebied lopen. U wandelt over bestaande wegen en paden.

Knillus

Valburg ligt op een rivierduin. De rivierduinen van Valburg ontstonden in het Pleistoceen, zo'n 100.000 jaar geleden. De wind blies toen het zand uit de rivierbeddingen op de oevers bijeen tot rivierduinen. De rivierduinen zijn nog goed herkenbaar als verhogingen in het landschap.

Volgens een legende morsten drie reuzen, den Dolle, den Droeve en den Deugdelijke, bij het graven van de Waal hier en daar het zand. Op drie verhogingen die in het landschap ontstonden zijn de kerk, de molen en huis De Mellard gebouwd.

De legende kunt u lezen op de sokkel van zijn beeld op het Kerkplein. Knillus dankt zijn naam aan de Valburgse carnavalsvereniging 't Blauwe Striekske (de blauwe strik). Knillus stapt van zijn sokkel om met u twee wandelingen te maken door en om het mooie dorp Valburg.

Algemene informatie

- Er is een groot parkeerterrein vlakbij op het Molenhoekplein.
- Loop op wegen zonder trottoir veilig aan de linkerkant.
- Honden zijn aangelijnd op de wandelroutes toegestaan.
- Grondeigenaren waarderen het dat u op de paden blijft en geen afval achterlaat.
- Na de wandeling kunt u eventueel gebruik maken van horeca-gelegenheid Het Wapen van Valburg of de Viersprong.

Wandelroute 'Rondje De Mellard'

Vanaf het beginpunt de Hervormde kerk gaat u voorbij de benzinepomp richting de Sint Jacobuskerk.

R.K. St. Jacobuskerk

Deze kerk verving een ouder kerkje bij het kerkhof Gods akker in de Bakkerstraat. Pastoor Van Gendt gaf in 1886 de aanzet tot de bouw. Hij was tot 1891 de vijfde pastoor van Valburg na de reformatie. Zijn opvolger pastoor Fischer mocht de kerk op kosten van de drie zusters van pastoor Van Gendt verfraaien met glas-in-lood ramen in het koor. Het glas-in-lood in de zijbeuken werd in de jaren dertig aangebracht. De kerk sluit net als zes andere in de parochie haar deuren.

U gaat rechtsaf bij het Lewe van Aduardplantsoen. Voor Huize Turkije slaat u rechtsaf de Julianastraat in.

Knotwilg

Langs de Julianastraat staan knotwilgen. Deze werden vroeger als geriefhout gepoot door de boer. Afhankelijk van de dikte kende het hout verschillende toepassingen. Vooral oudere knotbomen herbergen allerlei planten en dieren. Menig steenuiltje vindt in een knotwilg zijn nestplaats.

Naast de weg ligt een watergang, in de Betuwe ook wel zeeg genoemd.

Tabak

Van 1650 tot 1850 werd in de Betuwe tabak verbouwd. Frans van der Lynden ontwikkelde op het Mellardse Hoog de tabakscultuur en richtte negen tabakskeuterijen op. Valburg had als belangrijk centrum voor tabak veel tabaksplanters. Tabac de Valbourg werd tot in Parijs op reclameaffiches geroemd om zijn hoge kwaliteit. De arbeidsintensieve teelt werd veel in halfbouw uitgevoerd. De grondeigenaar zorgde voor de verkoop van tabak aan handelaren. De planter leverde de arbeid en ook kinderarbeid kwam regelmatig voor. De opbrengst van de tabak werd gelijkelijk verdeeld. De tabaksplanters vormden zodoende een tussenstand tussen boeren en arbeiders.

De Julianastraat was, evenals de Broekstraat verderop, ooit slechts een pad dat achter de boerderijen langs liep. Na de bocht staat links De Gelderlandt, één van de negen voormalige tabakshofsteden.

Oude tabaksboerderij Broeksstraat 34

Op de kruising gaat u rechtsaf, het Hoogsepad in.

Hoogsepad

Hoogsepad

Het smalle pad was ooit de enige hoger gelegen weg tussen het Mellardsche Hoog rechts en het Laaksche Hoog links. Daarom staan boerderijen en woningen met hun voorzijde naar het Hoogsepad. In Hoogzicht (Broekstraat 28), links verscholen achter een haag, logeerde schrijver Jan de Hartog (1914-2002) in zijn jeugd regelmatig bij zijn oudtante. Zijn overgrootvader Geurt de Hartog was van 1854 tot 1866 burgemeester van Valburg en woonde op De Mellard. Daarom gebruikte de schrijver van Hollands Glorie in de Tweede Wereldoorlog als schuilnaam Maurice de Mellard.

De statige boerderij De Blauwe Stoep met leilinden links (Broekstraat 34) werd gebouwd in 1875. Aanvankelijk was de naastgelegen tabaksschuur de hoofdwooning.

Bij de Dorpsstraat slaat u linksaf. Bij de Broekstraat gaat u naar links. Schuin rechts van u staat dan het statige Wilhelminahuis (nr. 9).

Huize Wilhelmina

De eind 19e-eeuwse herenboerderij Huize Wilhelmina werd de pastorie van de N.H.-kerk. In de jaren zeventig van de vorige eeuw diende het als vakantiekolonie van de psychiatrische instelling Sint Bavo in Noordwijkerhout. Later werd het verbouwd tot een herstellingsoord Op weg naar volledig herstel, maar dat moest in 2008 zijn deuren sluiten. Het voorhuis heeft architectonische waarde. In de tuin staan diverse oude bomen. De rode beuk staat in de lijst van de Bomenstichting als waardevolle boom.

Weem is een oude benaming voor pastorie.

Huize Wilhelmina

Achter het Wilhelminahuis ligt de Weemen, een wijk met zo'n honderd woningen, gebouwd eind 20e eeuw. De Broekstraat achter de boerderijen was oorspronkelijk een veedrift naar de komgronden. Achter de komgronden is verderop het massief van de Veluwe bij Doorwerth te zien. Over de Betuwelijn uit 1882 rijden dieseltreinen, dus zonder elektrische bovenleiding.

Bij de Woutersdijk volgt u de Broekstraat.

De kleine Mellard

De Broekstraat, oorspronkelijk een veedrift achter de boerderijen op het Hoog, leidde over de Woutersdijk naar de nattere komgronden rondom het hoger en droger gelegen Valburg richting de Linge. Op Broekstraat 18 staat de 17e-eeuwse hoeve De Kleine Mellard. De fraaie voorzijde is naar de Hoogsestraat gericht, net als bij de andere boerderijen langs de Broekstraat.

In de bocht vlakbij de A50 gaat de Broekstraat over in de Mellardsestraat.

Landgoedbos

De omgeving van Landgoed De Mellard is door aanleg van de A50, A15 en Betuweroute ingrijpend veranderd. Met de aanleg van de Betuweroute is ten zuiden van het landgoed een grondwal aangelegd. Bij de verbreding van de A50 is overeengekomen dat in de noordoostelijke oksel van knooppunt Valburg een landgoedbos wordt aangelegd. Dit om vanaf het landgoed en het dorp Valburg het zicht te onttrekken aan het knooppunt. Door het toekomstige landgoedbos komt ook deze wandelroute te lopen. In het bos krijgt de wandelroute het culturele thema De Blauwbilgorgel, vernoemd naar het bekende gedicht dat C. Buddingh' in 1943 schreef.

Wat dit wezen precies is en hoe hij eruitziet wordt daarin niet erg nauwkeurig beschreven. Doordat er ook veel nietbestaande woorden in voorkomen, is De Blauwbilgorgel altijd een groot mysterie gebleven.

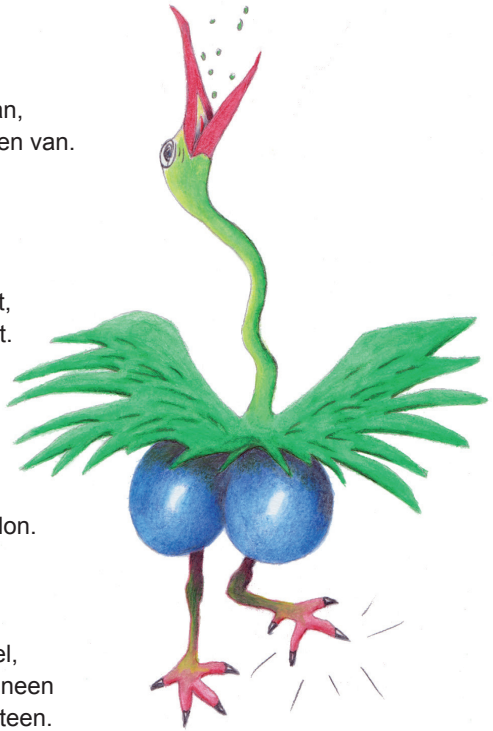
De blauwbilgorgel

Ik ben de blauwbilgorgel,
Mijn vader was een porgel,
Mijn moeder was een porulan,
Daar komen vreemde kind'ren van.
Raban! Raban! Raban!

Ik ben een blauwbilgorgel
Ik lust alleen maar korgel,
Behalve als de nachtuil krijst,
Dan eet ik riep en rimmelrijst.
Rabijst! Rabijst! Rabijst!

Ik ben een blauwbilgorgel,
Als ik niet wok of worgel,
Dan lig ik languit in de zon
En knoester met mijn knezidon.
Rabon! Rabon! Rabon!

Ik ben een blauwbilgorgel
Eens sterf ik aan de schorgel,
En schrompel als een kriks ineen
En word een blauwe kiezelsteen.
Ga heen! Ga heen! Ga heen!

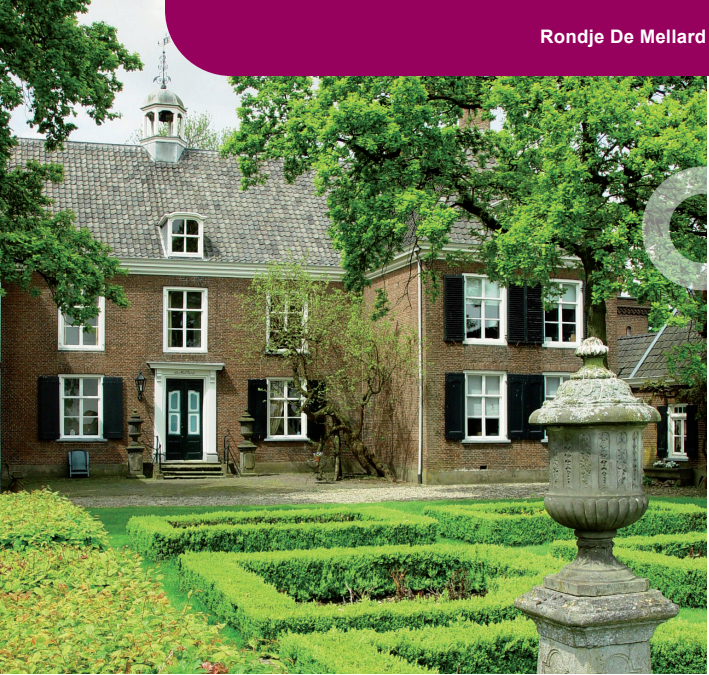
Blauwbilgorgel

Bron: Buddingh' gebundeld

Het Oud-Nederlandse woord melle of melde duidt op zandgrond. Vermengd met mest van het vee, was deze grond zeer vruchtbaar.

Landgoed en huis De Mellard

Aan weerszijden strekt zich het particuliere landgoed De Mellard uit. Begin 15e eeuw was het alleen een woontoren van Simon van Volden. In 1467 werd De Mellard eigendom van de adellijke familie Ingen Nulandt. Mogelijk zetelde hier in die periode ook de rechtbank van Valburg. In de 17e eeuw kreeg het huis de huidige U-vorm. Op het dak kwam in 1734 een dakruiter met een klokje van Jean Baptiste le Vache en een geschoren linde als windwijzer. Halverwege de 18e eeuw was het landgoed een lustoord, omgeven door schilderachtige bomenlanen, bloementuinen,

De Mellard

boomgaarden en een sterrenbos. In zijn historische roman *De Grot van Fosto* (1840) beschreef de toenmalige bewoner Adriaan Walraven Engelen zijn jeugdherinneringen aan De Mellard. Engelen was ook kantonrechter in Tiel, lid van de Tweede Kamer en hij maakte vele lange wandelingen.

Zichtlijn

In 2010 werden weer 62 lindes aangeplant om een oude laan naar het landgoed te herstellen. Deze taps toelopende laan vormt een zichtlijn naar het landhuis. Deze vorm van aanplanten werd vroeger gedaan om het landhuis groter te laten lijken. De Mellard is in aanleg een zogenaemde ferme ornée, een landhuis waarvan de opbrengsten uit land-, tuin- en bosbouw en veeteelt landelijk leven mogelijk maakte. In Nederland bestaan nog maar zes van dergelijke buitenplaatsen. Het terrein rond het huis is niet openbaar toegankelijk.

Zichtlijn De Mellard

Bij de Populierenlaan, De Grote Allee, slaat u rechtsaf.

Een allee is een laan met aan beide kanten een dubbele rij bomen.

De Grote Allee

Schitterend zijn de populieren in de Grote Allee. Deze laan was ooit een van de drie toegangslanen naar De Mellard. Voordat de A15 werd aangelegd, liep de laan in zuidelijke richting door tot aan de Tielsestraat. Let eens op de ruwe grijze stam van deze snelgroeiende boom. Het blad van de populier is ook bijzonder. De omtrek is driehoekig en de bladsteel is afgeplat, waardoor de bladeren beweeglijk zijn en zelfs bij weinig wind ruisen. Het zaad van populieren lijkt op katoen: ze heten in het engels dan ook cottonwoods.

Vorbij het hek loopt u linksaf onder het talud van de Tielsestraat door richting rotonde.

Rotondekunst

Rotondekunst

In het kader van het project Rotondekunst, te gek voor woorden, gaf Martijn Schoots de route van de hoogspanningsleiding symbolisch aan. Deze 'stroomweg' loopt van de elektriciteitscentrale in Nijmegen naar een schakelstation in Dodewaard.

Via de Tielsestraat loopt u naar het Kerkplein. Knillus is terug bij het startpunt van de wandelroute en klimt weer op zijn sokkel.

Wandelroute 'Rondje Eimeren'

Vanaf het beginpunt de Hervormde kerk loopt u langs het Wapen van Valburg naar het Molenhoekplein.

Nederlands Hervormde Kerk

Het oudste gebouw van Valburg stamt uit de 11e en 12e eeuw en staat mogelijk op fundamenten van een Romeinse tempel. Het oorspronkelijke bouwmateriaal is tufsteen, een zachte steensoort van vulkanisch materiaal, dat waarschijnlijk met vloten over de Waal werd aangevoerd. Mogelijk liep in die tijd een zijtak van de rivier dicht langs Valburg. Pas vanaf de 13e eeuw werd in deze streek baksteen gebruikt. Het kerkje werd meermalen verbouwd en kreeg in de 19e eeuw zijn huidige vorm.

Hervormde Kerk

De kerk is één van de vijf prachtige Romaans - Gotische kerken in Overbetuwe. Tijdens een restauratie eind jaren zestig werden in het schip en het koor achter de pleisterlaag muurschilderingen ontdekt. Binnen liggen grafstenen van de adellijke familie Ingen Nuland uit 1551. Ook rondom de kerk zijn graven, onder meer van voorouders van schrijver Jan de Hartog. Niet iedereen kreeg een grafsteen, er zijn veel zogenoemde ongeroerde graven. Aan de noordkant werden de armen en mensen met een slechte levenswandel begraven.

Tegenover de kerk staat de Hedovaflat, die eerder stedelijk dan dorps aandoet. Hedova was de naam van drie woningcorporaties voor Heteren, Dodewaard en Valburg.

Vorbij de Hedovaflat gaat u rechts de smalle Molenstraat in. Aan het einde slaat u linksaf.

Molen

Molen Nieuw Leven

De molen dateert waarschijnlijk uit 1750 en behoort evenals molen De Vink in Herveld tot het oudste type: de standaard- of standaardmolen, omdat die draaibaar op een standaard staat. Om wind te vangen wordt de hele molen met houten kast, wieken en al, in de wind gekruid. De roeden van de molen zijn 23 meter lang en hebben een Oudhollands hekwerk met zeilen. De korenmolen heeft twee koppels maalstenen. Van 1900 tot 1996 was de molen eigendom van de familie Hooyer. In 1996 werd hij over een kleine afstand verplaatst en gerestaureerd. Vrijwilligers houden nu op woensdag en zaterdag museummolen Nieuw Leven in bedrijf. U kunt de molen dan bezichtigen en meel en streekproducten kopen.

De nieuwe wijk Molenzicht is vernoemd naar de molen Nieuw Leven. Hier staan ±160 woningen, waarvan de woningtypen zijn gebaseerd op Betuwse bouwstijlen. Het stratenpatroon houdt rekening met zichtlijnen naar de molen en de Nederlands Hervormde kerk.

U loopt rechtsaf de Reethsestraat in.

Bertha's Hof

Bertha's Hof

Hier is duidelijk te zien dat de kern Valburg hoger ligt dan de aangrenzende percelen. Dit is niet toevallig. De mensen in het rivierengebied kozen er vroeger voor te wonen op de hoger gelegen gronden. Dit om droge voeten te houden bij hoogwater. In de directe omgeving staat een aantal mooie boerderijen, zoals hortensiakwekerij Bertha's Hof, een oude tabakskeuterij. Het is de moeite waard om eens een kijkje te nemen bij deze hortensiakwekerij. De hortensia was de plant die vroeger vele boerenerven sierde. Je vond ze veel langs de muren van boerderijen omdat de boerenhortensia veel water uit de grond opneemt.

Conferentie van Valburg

Bij de operatie Market Garden (september 1944) was de Gezustersweg weg een belangrijke verbinding voor de Britse geallieerden bij hun opmars van de Waal in het zuiden naar de Rijn bij Oosterbeek. Ter hoogte van de Gezustersweg zou tijdens de operatie Market Garden, in een leger tent in de boomgaard, de Conferentie van Valburg zijn gehouden. Daar kreeg de Poolse generaal-majoor van de Poolse 1e Onafhankelijke Parachutistenbrigade, Sosabowski, van het geallieerde opperbevel de opdracht om de Britse militairen terug te halen die aan de overkant van de Rijn bij Oosterbeek klem zaten. Dat ging ten koste van veel Poolse militairen. Sosabowski werd vernederd en hem werd laf gedrag verweten. Pas in 2006 is hij postuum gerehabiliteerd met de Bronzen Leeuw. De Brigade kreeg de Militaire Willemsorde.

Bij de Gezustersweg volgt u de Reethsestraat. Bij de T-kruising is een picknickplaats. U gaat hier linksaf de Eimerensestraat in.

Eimeren

In Overbetuwe komen verschillende kleine buurtschappen voor zoals Eimeren. De boerderijen staan hier dicht bij elkaar en hadden vroeger al dan niet een gezamenlijk veld of broek. In het buurtschap Eimeren staan slechts 27 woningen. De boerderijen gelegen aan een bochtige weg en de ligging in het landschap maken het tot een van de parels van Overbetuwe.

U loopt linksaf de Eimerensedwardsstraat in. Daarna volgt u het struinpad dat leidt naar een verhard pad dat uitkomt op de Tielsestraat.

Combine

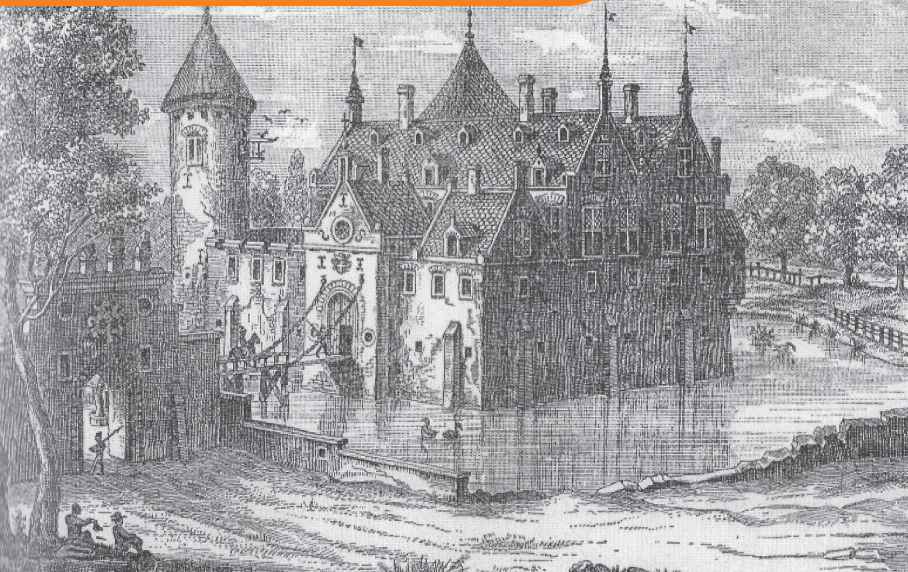
Zaaien en oogsten

U loopt door het open Betuwse landschap tussen Elst (rechts) en Valburg (links). Op enkele akkers wordt hier graan verbouwd. Elk soort graan heeft zijn eigen zaai- en oogsttijden en groeit op andere plekken. Hier wordt meestal wintertarwe verbouwd. Het wordt in oktober gezaaid en de oogst is in de maand augustus. Het graan wordt geoogst met een maaidorser (combine). De korrel wordt dan van het stro gescheiden. Het stro wordt daarna in balen geperst voor het vee. De tarwe wordt gebruikt voor veevoer of voor het bakken van brood.

Wagen met balen stro

Linksaf loopt u naar de bebouwde kom van Valburg. Daar gaat u rechts de Kasteelstraat in.

Kasteel De Mussenberg

Het Kasteel

De straatnamen in dit wijkje, in de volksmond Het kasteel genoemd, verwijzen naar (bewoners van) kastelen in de omgeving. Op de plaats van het voetbalveld (rechtdoor) stond het Huys To Valborch en iets oostelijker, aan de Logtsestraat, kasteel De Mussenberg. En dan waren er nog het huis Den Ham, De Tobbenhof en het Huys te Homoet. De straatnaam Sterrenbos verwijst naar een stervormige tuin met mooie, hoge bomen waarin adellijke families zich in de nabijheid van het huis konden verpozen. Van al deze huizen en kastelen is helaas niets meer terug te vinden.

Aan het einde slaat u linksaf de Van Welderenstraat in. Bij de Hartogstraat gaat u rechtdoor. U steekt de Stationsstraat over en loopt de Broekstraat in.

Voormalig Station Valburg

Station Valburg

De Stationsstraat leidde rechts naar het voormalige station Valburg aan de Betuwelijn. Sinds 1882 de spoorweg van Elst naar Geldermalsen en Dordrecht (1885). Deze maakte sneller vervoer van fruit over grotere afstanden mogelijk. Station Valburg werd in 1938 gesloten toen de Staatsspoorwegen opgingen in de NS en is gesloopt in 1946.

Het station was van hetzelfde type als station Hemmen. Het kenmerk van dit soort type stations is dat ze asymmetrisch zijn gebouwd. Het hoge gedeelte van het station was ingericht als woning voor de stationswachter.

Vlak voor het Wilhelminahuis (Broekstraat 9) loopt u links het Burgemeester Van Lyndenpark in. Rechts het pleintje oversteken naar het Kerkpad.

Kerkpad

Het Kerkpad verbond ooit de Hervormde kerk van Valburg met de Hervormde kerk in de Heerlijkheid Homoet op een verhoging in de omliggende komgronden, zo'n drie kilometer ten noorden van Valburg. Door grondtransacties verdween dit pad. De haakse bocht getuigt hier nog van.

U gaat links de Bakkerstraat in naar de Rooms Katholieke begraafplaats 'Gods akker'.

Gods akker

Het kerkhof hoorde bij een Rooms Katholieke kerk die rond 1890 is vervangen door de kerk op de hoek van de Dorpsstraat en de Kerkstraat. Het ijzeren kruis op het kerkhof is afkomstig van de gesloopte kerk.

Ooit telde Valburg vier bakkers die vooral hun eigen geloofsgenoten bedienden.

Dit gebied heet 't Hopland, naar een bierbrouwerij die ooit in herberg De Rode Leeuw was gevestigd, links van het tankstation.

'Gods akker'

U volgt het Kerkpad naar de Hervormde kerk. Knillus schudt zijn klompen uit en klimt weer op zijn sokkel.

Colofon

Tekst	Gemeente Overbetuwe in samenwerking met Dorpsraad Valburg
Foto's	Gemeente Overbetuwe Historische kring Oosterhout, Slijk-Ewijk, Valburg e.o.
Tekeningen	Kees van Mook te Alkmaar
Kaartmateriaal	Gemeente Overbetuwe
Opmaak en drukwerk	Ciska Verbeek, Valburg

Oktober 2014

www.overbetuwe.nl

(hier vindt u de brochure ook digitaal)

gemeente **Overbetuwe**

≡ provincie
Gelderland

SamenGoedWonen
Valburg